

ПРАВОВА ПРИРОДА ФІНАНСУВАННЯ РОСІЄЮ МІЖДЕРЖАВНОГО ТЕРОРИЗМУ І ЇЇ ВІЙНИ ПРОТИ УКРАЇНИ

Пацурківський П.С.,

*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри публічного права ЧНУ ім. Ю. Федьковича*

Гаврилюк Р.О.,

*докторка юридичних наук, професорка,
завідувачка кафедри публічного права ЧНУ ім. Ю. Федьковича*

Пацурківський П.С., Гаврилюк Р.О. Правова природа фінансування Росією міждержавного тероризму і її війни проти України.

Стаття присвячена аналізу правової природи фінансування Росією міждержавного тероризму і її війни проти України, яка уже змінила історію ХХІ століття. Звернуто увагу, що однією з найочевидніших рис цієї війни став її міжцивілізаційний характер, що зумовлює потребу переосмислення на парадигмально нових засадах усіх політичних та соціокультурних процесів не тільки в Україні і Росії, але й у Європі та усьому сучасному світі, необхідність принципового оновлення світоглядних і методологічних підходів та категорійно-понятійного апарату. Обґрунтовано положення, що вищезазначене сповна стосується і осмислення проблеми правової природи фінансування Росією міждержавного тероризму і війни в Україні, що складає основну мету нашого дослідження. Конкретними задачами аналізу вищезазначеної проблеми є з'ясування: правової природи фінансування РФ міждержавного тероризму; правових засад та джерел фінансування РФ війни в Україні.

Методологічну основу дослідження складають принципи об'єктивності та історизму; антропосоціокультурний та аксіологічний підходи у поєднанні з методами, розробленими Самуелем Гантінгтоном для аналізу міжцивілізаційних воєн у його бестселері «Зіткнення цивілізацій».

На підставі аналізу відповідних нормативних актів, доктринальних положень та фактів дійсності обґрунтовано висновок, що провідною формою фінансування російського державного тероризму проти України під час підготовки російсько-української війни та з початку цієї війни до повномасштабного вторгнення РФ в Україну було спонсорування Росією антиукраїнського тероризму, а з 24 лютого 2022 р. ця форма поступила місцем прямому бюджетному фінансуванню Росією її тероризму проти України. Джерелом фінансування РФ її війни проти України на усіх етапах підготовки та ведення цієї війни було і залишається пряме бюджетне асигнування коштів її Державного бюджету, одержаних переважно за рахунок експорту енергоносіїв, в першу чергу нафти та газу.

Ключові слова: міждержавний тероризм РФ проти України; війна РФ проти України; правова природа фінансування РФ тероризму проти України; правова природа фінансування РФ війни проти України; спонсорування РФ тероризму проти України.

Patsurkivsky P. S., Gavrilyuk R. O. The legal nature of Russia's financing of inter-state terrorism and its war with Ukraine.

The article is devoted to the analysis of the legal nature of Russia's financing of interstate terrorism and its war against Ukraine, which has already changed the history of the XXI century. It is noted that one of the most obvious features of this war was its intercivilizational nature, which necessitates a rethinking of all political and sociocultural processes not only in Ukraine and Russia, but also in Europe and the world, the need for fundamental renewal of worldviews and methodological approaches and categorical apparatus. The position that the above fully applies to the understanding of the problem of the legal nature of Russia's

financing of interstate terrorism and the war in Ukraine, which is the main goal of our study, is substantiated. The specific tasks of the analysis of the above problem are to clarify: the legal nature of Russia's financing of interstate terrorism; legal bases and sources of financing of the Russian Federation war in Ukraine.

The methodological basis of the study are the principles of objectivity and historicism; anthroposociocultural and axiological approaches combined with the methods developed by Samuel Huntington for the analysis of intercivilizational wars in his bestseller "Clash of Civilizations".

Based on the analysis of relevant regulations, doctrinal provisions and facts, the conclusion is substantiated that the leading form of financing Russian state terrorism against Ukraine during the preparation of the Russian-Ukrainian war and from the beginning of this war to full-scale Russian invasion of Ukraine was Russia's sponsorship of anti-Ukrainian terrorism. On February 24, 2022, this form gave way to direct budget funding by Russia for its terrorism against Ukraine. Russia's source of funding for its war against Ukraine at all stages of the preparation and conduct of this war has been and remains the direct budgetary allocation of its State budget funds, obtained mainly from energy exports, primarily oil and gas.

Key words: interstate terrorism of the Russian Federation against Ukraine; the war of the Russian Federation against Ukraine; the legal nature of Russia's financing of terrorism against Ukraine; the legal nature of Russia's financing of the war against Ukraine; Russian sponsorship of terrorism against Ukraine.

Постановка проблеми. Уже дев'ятий рік в епіцентрі Європи триває найжорстокіша після другої світової війни Росії проти України. Проблема війни Росії проти України уже стала однією із ключових комплексних тем для усіх вітчизняних суспільствознавчих наук, в тім числі і для правознавства. Як для дослідження цієї війни в цілому, так і для аналізу її окремих аспектів необхідне як принципове оновлення світоглядних та методологічних підходів, так і категорійно-понятійного апарату. Вищезазначене сповна стосується і осмислення проблеми правової природи фінансування Росією міждержавного тероризму і війни в Україні, що складає *основу мету нашого дослідження*. *Конкретними задачами* аналізу цієї проблеми є з'ясування: правової природи фінансування РФ міждержавного тероризму; правових засад та джерел фінансування РФ війни в Україні. *Методологічну основу дослідження* складають принципи об'єктивності та історизму; антропосоціокультурний та аксіологічний підходи у поєднанні з методами, розробленими Самуелем Гантінгтоном для аналізу міжцивілізаційних воєн у його книзі «Зіткнення цивілізацій» [1].

Виклад основних результатів дослідження. *Правова природа фінансування РФ міжнародного тероризму.* Аналіз даної проблеми вимагає попереднього з'ясування деяких світоглядних та загальнотеоретичних питань. Передусім це стосується належного тлумачення категорійно-понятійного ряду феномену тероризму, його об'єкту та об'єктивної сторони, а також суб'єктів і суб'єктивної сторони злочину тероризму. Як резонно звертають увагу більшість експертів та фахівців – вчених з питань тероризму, наразі продовжує залишатися відсутнім загальноприйняте доктринальне визначення родового поняття «тероризм» у міжнародному праві та тлумачення поняття суб'єкта злочину тероризму [2; 3; 4; 5]. Це є однією з ключових причин того, що ООН уже понад півстоліття не може розробити нормативного визначення цих понять та прийняти базову конвенцію про боротьбу проти тероризму у світі.

У зв'язку вищевикладеним ООН делегувала право визначати поняття тероризму у відповідних випадках, його суб'єктів, складові та різновиди національним державам. Відповідні нормативні положення містяться у Резолюції Ради Безпеки ООН №1373 від 2001 року [6]. Дана резолюція є парадигмально новим кроком ООН у протидії міжнародному тероризму. Вона уможливила превентивний підхід у боротьбі з цим злом людства. Крім того, на думку авторитетних експертів, дану Резолюцію слід розглядати як міжнародний нормативний акт, оскільки вона накладає на суб'єктів міжнародного права загальні та абстрактні обов'язки, які стосуються невизначеного ряду випадків та необмежені у часі [7].

Одним з негативних наслідків застосування Резолюції Ради Безпеки ООН №1373 окремими державами на власній розсуд стало вжиття ними заходів у боротьбі з тероризмом, які межували з порушенням чи навіть порушували деякі права людини.

Про це йдеться, доприкладу, у рішенні ЄСПЛ «Аль-Скейні та інші проти Сполученого Королівства» [8] 2011 р. Інші держави у межах вищезазначеного підходу до боротьби з міжнародним тероризмом допустили порушення власних міжнародних зобов'язань задля запобігання можливому військовому втручання з боку сильніших від них держав [9].

Тому уже в Резолюції Ради Безпеки ООН №1456 від 2003 р. було передбачено вимогу, щоб заходи усіх держав світу у їх протидії тероризму відповідали їх міжнародним зобов'язанням і правам людини, цілям та принципам Статуту ООН і міжнародному праву в цілому [10]. У цій Резолюції йшлося і про те, що для перемоги над тероризмом необхідно, щоб усі застосовувані проти нього засоби відповідали принципу верховенства права [10].

При цьому Рада Безпеки ООН не тільки не переглянула, але й навіть не піддала сумніву жодної із новацій своєї Резолюції №1373 від 2001 р., про які йшлося вище. Це означає, що наяву достатні правові підстави для визначення відповідними національними державами юридичного поняття тероризму, а також його різновидів та активної протидії йому. При цьому слід виходити з того, що Резолюції №1373 Ради Безпеки ООН належить роль методологічної і правової матриці у забезпеченні ефективної боротьби з міжнародним тероризмом. До прикладу, аналогічну роль при підготовці

Нюрнберзького трибуналу над німецько-фашистськими загарбниками за скоєні ними злочини під час другої світової війни зіграв Пакт Бріана-Келлога – у ньому було закладено основу ідеї «злочину проти миру» [11]. Пізніше ця ідея була трансформована та розвинена у доктрину «злочинів проти миру», якій судилося зіграти ключову роль у Нюрнберзькому процесі, але уже в якості так званих Нюрнберзьких принципів, відповідно до яких до злочинів проти миру належать «планування, підготовка, ініціювання або ведення агресивних війн і війн, що порушують міжнародні угоди» [12].

Передусім Резолюція Ради Безпеки ООН №1373 уможливило правомірне розв'язання найбільш дискусійного у міжнародному експертному середовищі та серед вчених питання – чи можуть належати до суб'єктів міжнародного тероризму держави. Зокрема, вищезазначена Резолюція зобов'язує при вирішенні цього питання виходити виключно зі змісту певних практик, що є результатом діяльності відповідних суб'єктів. Найголовнішим у тероризмі, його квінтесенцією є те, що це «протиправна, заснована на застосуванні насильства і жорстокості й усвідомленні [певними суспільними верствами як об'єктами терористичних атак] страху та інституціональна діяльність суб'єктів для досягнення у неправовий спосіб певної публічної мети» [4, с.93]. Наголосимо, що поза публічною сферою тероризм не існує. Основним об'єктом терористичної діяльності завжди є конституційний правопорядок.

Отже, тероризму властиві передусім протиправність, насильство, жорстокість та нагнітання страху за допомогою терористичних актів. Будь-який суб'єкт, який вдається до таких практик, в тім числі і держава, є де-факто суб'єктом тероризму. В останньому випадку мова іде про державний тероризм.

Наукою з'ясовано, що «міждержавний тероризм, здійснюючи експорт насильства у його збройному оформленні на територію інших держав, які стають об'єктом терористичного посягання, утворює всі умови для виникнення та існування війни у її так званій асиметричній, або ж гібридній формі» [4, с.95]. Як переконливо довела Н. Зелінська, міждержавний тероризм відзначається передусім політичним характером злочинів [13, с. 266-267].

Все більше представників міжнародного експертного середовища та науковців різних держав світу визнають наявність достатніх доказів того, що впродовж XXI ст. найнебезпечнішою державою-терористом у сучасному світі є РФ. Російський державний тероризм народжений передусім сферою політики, а саме політичних діянь на шляху захоплення влади в країні у неправовий спосіб криміналізованими групами різних феєсбешних, військових та регіональних еліт і спроб утвердження та утримання цієї влади шляхом насилля, страху і залякування, терору, інших форм та методів. Цілком зрозуміло, що саме терор внутрішній став основою зовнішньої політики РФ, експорту тероризму в інші, передусім пострадянські і постсоціалістичні держави Європи, зокрема, в Україну.

Методологічним ключем до розкриття складної та багатогранної правової природи фінансування міждержавного тероризму зокрема та тероризму як явища в цілому є ще один акт ООН – «Міжнародна конвенція про боротьбу з фінансуванням тероризму» [15], ратифікована Законом України №149-IV від 12.09.2002 р. [16]. Як зазначається у Преамбулі самої Конвенції, в існуючих до неї правових документах ООН таке фінансування конкретно ще не розглядалося та не надавалася його правова оцінка.

У статті 1 вищезазначеної Конвенції дано правове визначення засобу фінансування тероризму. Зокрема, у ній зазначено, що для цілей даної Конвенції «кошти» означають активи будь-якого роду, матеріальні чи нематеріальні, рухомі чи нерухомі, незалежно від способу їх придбання, а також юридичні документи або акти у будь-якій формі, в тому числі в електронній або цифровій, які засвідчують право на такі активи або участь у них, включаючи банківські кредити, дорожні чеки, банківські чеки, поштові перекази, акції, цінні папери, облігації, векселя, акредитиви, але не обмежуючись ними» [15].

У статті 2 Конвенції дано визначення правового поняття фінансування тероризму: «Будь-яка особа чинить злочин за змістом цієї Конвенції, якщо вона будь-якими методами, прямо чи опосередковано, незаконно та умисно надає кошти або здійснює їх збір з наміром, щоб вони використовувались, або при усвідомленні того, що вони будуть використані, повністю чи частково, для вчинення: а) будь-якого діяння, яке являє собою злочин відповідно до сфери застосування одного з договорів, перелічених у додатку, та до визначення, що міститься в ньому; б) будь-якого іншого діяння, спрямованого на те, щоб викликати смерть будь-якої цивільної особи або будь-якої іншої особи, яка не бере активної участі у воєнних діях в ситуації збройного конфлікту, або заподіяти їй тяжке тілесне ушкодження, коли мета такого діяння в силу його характеру чи контексту полягає в тому, щоб залякати населення чи змусити уряд або міжнародну організацію вчинити будь-яку дію чи утриматись від неї» [15].

Фахівці виділяють у російському державному тероризмі дві найяскравіше виражених складових: «тиху» агресію та публічну агресію. За оцінками експертів, щорічне фінансування РФ «тихої» агресії в усьому світі складає 4-5 млрд. дол. США [17, с.246, 247]. Порівняно з прямими державними видатками на військове відомство РФ це відносно «скромні» суми. Але оскільки даний напрям терористичної діяльності РФ насправді приховується від публічного загалу, то проблематично визначити достовірно повний обсяг державних видатків на неї, оскільки видатки на «тиху» агресію зазвичай розпорошуються по найрізноманітніших відомствах, навіть на перший погляд несумісних з терористичною діяльністю [18, с.99].

Повною протилежністю «тихий» агресії є публічний терор. Він практично невичерпний за формами та методами, як і за джерелами його фінансування. Зокрема, одними із найяскравіших та найефективніших з точки зору політичного керівництва РФ заходів державного терору Росії проти України стали так звані «газові війни» Росії проти України 2005-2006 та 2008-2009 років. Ці війни спонсорувалися безпосередньо російською державою з Держбюджету, а також за рахунок компаній-посередників Газпрому, через які як в Україні, так і в інших державах Європи спецслужбами РФ здійснювалося корумпування їх державних чиновників, фінансування найрізноманітніших терористичних актів, як публічних, так і прихованих [19]. У західній літературі «газові війни» Росії проти України дістали назву «спонсорованих державою-агресором «гібридних війн»» [17, с.82].

Ще одним істотним джерелом фінансування в РФ міждержавної терористичної діяльності стала концентрація контролю за більшістю фінансових потоків де-юре у руках безпосередньо держави, а де-факто – у руках максимально корумпованої державно-політичної еліти РФ. Так, до 87% банківських установ РФ є повністю державними або мають значну частку участі держави у них. Понад 80% усіх фінансових ресурсів РФ на передодні війни Росії проти України перебували у державних фінансових установах. Внаслідок цього в руках окремих фінансових груп (до прикладу, ВТБ, Газпромбанк, «Внешэкономбанк» та деяких інших) сконцентрувалися велетенські фінансові ресурси. Це створило умови для велетенських спекуляцій на цьому ринку, масової появи внаслідок цього нелегальних розрахунків та приховування капіталу. До прикладу, за оцінками міжнародних експертів, лише у 1990-2012 рр. з РФ вивезено за кордон від 798 млрд. дол. США до 1,3 трлн. дол. США. Частина цих коштів стала джерелом фінансування міждержавного тероризму РФ [18, с. 154-155].

Нами проаналізовано лише деякі, найочевидніші джерела та форми фінансування міждержавного тероризму РФ. Але й вони переконують, що ці фінансові ресурси у переважній більшості своїй є продуктом протиправної діяльності РФ в цілому, різних державно-політичних еліт та державних корпорацій зокрема. Практика використання цих ресурсів РФ у міждержавній терористичній діяльності є також протиправною. Основною організаційною формою фінансування РФ міждержавного тероризму є його спонсорування через посередницькі структури та треті особи. З початком повномасштабного вторгнення РФ в Україну Росія перейшла до відкритого фінансування тероризму в Україні з Державного бюджету РФ.

2. Правові засади та джерела фінансування РФ війни проти України. Фінансування війни РФ проти України має багато спільних властивостей та джерел із фінансуванням Росією міждержавного тероризму. Водночас воно має і суттєві відмінності. Найістотніша з цих відмінностей полягає в тому, що коли у фінансуванні міждержавного тероризму Росія могла повністю покладатися на її фінансові ресурси, що мають лише внутрішні джерела походження, то для фінансування великої сучасної війни, якою тільки і могли бути війна РФ проти України, виключно внутрішніх джерел надходження фінансових ресурсів було недостатньо. Адже економічна модель РФ повністю успадкувала від аналогічної моделі СРСР сировинну орієнтацію. Основні виробничі фонди продовжують бути зношеними.

Як метафорично висловилися автори одного із вітчизняних досліджень, економіка РФ зберегла ознаки «уламка» «цілісної радянської економіки минулого» [18, с. 152]. Впродовж усього періоду існування РФ вона не перестає демонструвати надвисоку залежність від імпорту високотехнологічних продуктів. Ще більшою є залежність РФ від розвинутих держав Заходу у фінансовій сфері.

В свою чергу, після завершення холодної війни вищезазначені держави Заходу, насамперед держави-члени ЄС, також проявили зацікавленість у диверсифікації джерел надходження енергоносіїв з метою їх здешевлення, у відкритті нових ринків збуту своєї продукції, в тім числі і високотехнологічної.

Тобто, потреби і можливості обидвох сторінок співпали як ніколи раніше. Причому Захід в підсумку сподівався таким чином інтегрувати Росію у демократичний цивілізаційний простір з його гуманістичними цінностями та стандартами життя. Це відповідало корінним життєвим потребам переважної більшості пересічних росіян, тому Захід розраховував на взаємність з боку РФ у реалізації курсу на взаємовигідну стратегічну співпрацю.

Протилежним виявилися очікування від такої співпраці у політичного керівництва РФ. Передусім воно бачило у ній реальну можливість наростати свою економічну та військову могутність для здійснення активної реваншистської зовнішньої політики, особливо для підкорення України та інших колишніх радянських республік.

Політичне керівництво РФ мало і приховану стратегічну мету такої співпраці із Заходом. Квінтесенція цієї мети полягала у створенні впродовж певного періоду часу залежності держав Заходу, передусім держав-членів ЄС, від російських енергоносіїв, в першу чергу від нафти і газу. У такому випадку нафта і газ, за його задумом, залишаючись стратегічним товаром, трансформувалися б для РФ у ключовий елемент її «енергетичної зброї».

Використання потенціалу російських енергоносіїв як «енергетичної» зброї РФ відкрито проголосила у 2003 р. в офіційно схваленій «Енергетичній стратегії Росії у період до 2020 року» [20]. У документі, зокрема, зазначалося, що паливно-енергетичний комплекс Росії «є базою розвитку економіки, інструментом здійснення внутрішньої та зовнішньої політики» Як пізніше метафорично висловилася група західних експертів, цим самим було покладено початок «походу В.Путіна на війну з Україною» [21].

Як резонно зауважили В.Горбулін та О.Литвененко ще у вересні 2009 р., «прихід до влади В.Путіна збігся з досить тривалим періодом високих цін на енергоносії [у світі], які зросли за вісім років більш як у десять разів [17, с. 58]. За їх оцінками, за ці роки РФ додатково одержала від експорту енергоносіїв понад 1,5 трлн. дол. США і перетворилася у класичну державу із системоутворюючою нафтодобувною економікою.

ВВП Росії за цей час зріс більше, ніж у чотири рази – із приблизно 350 млрд. дол. США у 2000 році до приблизно 1400 млрд. дол. США у 2008 році. За цей же проміжок часу РФ нагромадила понад 500 млрд. дол. США резервів [17, с. 58-59]. Саме тому за енергоносіями, передусім нафтою та газом, РФ закріпила роль найпринциповішого інструмента грубого зовнішньо-політичного тиску, який здійснюється на протилежну сторону до останнього та виключає пошук будь-яких компромісів. Як зазначав свого часу Дж. Шерр, це було традиційною тактикою ще СРСР, яка, проте, не допомогла йому перемогти Захід, а навпаки, разом з іншими чинниками звела Радянський Союз у могилу [22, с.69].

Майже одночасно із початком системного застосування проти інших держав Європи «енергетичної» зброї політичне керівництво РФ приступило до кардинальної ревізії своєї внутрішньої та зовнішньої політики. Зокрема, безпосередній початок цьому було покладено наприкінці квітня 2005 р., невдовзі після перемоги Помаранчевої революції в Україні. Це зробив Президент РФ В.Путін у своєму посланні Федеральним зборам РФ, назвавши розпад СРСР «найбільшою геополітичною катастрофою ХХ століття» та проголосивши курс на повернення Росії статусу світової наддержави [23]. Ця нова зовнішньо-політична стратегія РФ була офіційно презентована В.Путіним політичним лідерам демократичних держав світу у лютому 2007 р. під час Мюнхенської безпекової конференції, на якій він заявив про неприйняття РФ моделі міжнародного правопорядку, який склався після завершення холодної війни [24].

Реваншистський зовнішньополітичний курс РФ на переділ світу було закріплено у Стратегії національної безпеки РФ до 2020 року» від 12 травня 2009 р. У ній уже йшлося не про ідеологічні засади чи принципи, а було безпосередньо втілено у якості директив шовіністичні положення про «неспроможність» одних народів та «відповідальність» за їхні долі інших народів, незважаючи на те, що це прямо суперечить основоположним принципам міжнародного права та базовим засадам ООН щодо права

кожної нації на самовизначення. Зокрема, у вищезазначеній директиві йшлося і про форми та методи «десуверенізації» України та про «примушення Києва» до покори й необхідності узгоджувати ним, усіма іншими пострадянськими державами свою внутрішню і зовнішню політику з інтересами РФ.

Демонізація України як ворога у масовій свідомості населення РФ відбувалася паралельно із всебічною мобілізацією останньої на війну з Україною. В центрі всіх мобілізаційних зусиль в РФ було максимально можливе нагромадження фінансових ресурсів внаслідок нарощування експорту енергоносіїв у держави-члени ЄС та ще більше унезалежнення цих держав від поставок російських нафти та газу. Квінтесенція цих зусиль РФ полягала у нарощуванні нею видатків на оборонний та безпековий сектори РФ (див. Таблиця 1).

**Виконання Державного бюджету РФ за роками
і функціональними призначеннями у млрд. рублів¹.**

е

Роки / Функціональні призначення	Всього доходів	Ненафтогазові доходи	Нафтогазові доходи	Питома вага нафтогазових доходів	Видатки на воєнні потреби	Питома вага видатків на воєнні потреби	Видатки на національну безпеку і правоохоронну діяльність	Питома вага видатків бюджету РФ на безпеку
Всього/ або в середньому	216576,0		91020,2		35308,7		25794,7	11,97%
2021	25286,5	16230,0	9056,5	35,8%	3576,1	14,1%	2337,7	9,24%
2020	18719,1	13483,8	5235,2	28%	3168,8	16,9%	2226,6	11,89%
2019	20188,8	12264,5	7924,3	39,3%	2997,4	14,8	2083,2	10,32%
2018	19454,4	10436,6	9017,8	46,4%	2827,0	14,5%	1971,6	10,13%
2017	15088,9	9117,0	5971,9	39,6%	2852,3	18,9%	1918,0	12,71%
2016	13460,0	8616,0	4844,0	36%	3775,3	28%	1898,7	14,11%
2015	13659,2	7796,6	5862,7	42,9%	3184,4	23,3%	1965,6	14,39%
2014	14496,9	7063,1	7433,8	51,3%	2479,1	17,1%	2086,2	14,39%
2013	13019,9	6485,9	6534,0	50,2%	2103,6	16,2%	2061,6	15,83%
2012	12855,5	6402,4	6453,2	50,2%	1812,4	14,1%	1843,0	14,34%
2011	11367,7	5725,9	5641,8	49,6%	1516,0	13,3%	1259,8	11,08%
2010	8305,4	4474,7	3830,7	46,1%	1276,5	15,4%	1085,4	13,07%
2009	7337,8	4353,8	2984,0	40,7%	1188,2	16,2%	1004,5	13,69%
2008	9275,9	4886,5	4389,4	47,3%	1040,9	11,2%	835,6	9%
2007	7781,1	4883,7	2897,4	37,2%	831,9	10,7%	667,0	8,57%
2006	6278,9	3335,3	2943,5	46,9%	681,8	10,6%	550,2	8,76%

¹ Дані отримані з відкритого інтернет ресурсу Мінфіну РФ: <https://minfin.gov.ru/ru/statistics/fedbud/>

Аналіз офіційних фактичних видатків РФ на військові потреби безпосередньо у 2006-2021 роках засвідчує, що Російська держава в середньому щорічно витратила на воєнні цілі 16 процентів усіх видатків Державного бюджету. У грошовому вимірі це складало в середньому щорічно 2 трильйони 206, 8 млрд. рублів, а в цілому за 16 вищезазначених років рівняються 35 трильйонів 308,7 млрд. рублів. Особливо великими були видатки РФ на воєнні потреби у 2014, 2015, 2016 та 2017 роках – відповідно 17,1; 23,2; 28 та 18,9 процентів від усіх видатків Державного бюджету РФ. Саме на ці роки випадає початок війни Росії проти України та її ескалація.

Прикметно, що нафтогазові доходи РФ щорічно дорівнювали в середньому 43 процентам від усіх надходжень її Держбюджету. Всього за цей час надійшло у Держбюджет РФ 91 трильйон 20,2 млрд. нафторублів, або по 5 трильйонів 688,8 млрд. нафторублів в середньому щорічно.

За окремо взятий 2021 р., який безпосередньо передувє року широкомасштабного вторгнення РФ в Україну, держави-члени ЄС заплатили у Держбюджет РФ 140 млрд. євро за газ, нафту та вугілля. За перші два місяці з початку широкомасштабної військової агресії РФ проти України у її Держбюджет надійшло від експорту енергоносіїв 62 млрд. євро (більше, ніж по 1 млрд. євро щодоби), в тому числі від держав-членів ЄС 44 млрд євро.

Найбільший «внесок» у цю «скарбницю» РФ за цих два місяці зробила Німеччина – 8,3 млрд. євро [25]. Без цих астрономічних сум надходжень у держбюджет РФ остання не змогла б ні розпочати війни проти України у 2014 р., продовжувати її по даний час. Отже, основним джерелом фінансування РФ її війни проти України є кошти Державного бюджету РФ, одержані за експорт енергоносіїв.

Висновки. 1. Провідною формою фінансування російського державного тероризму проти України під час підготовки російсько-української війни та з початку цієї війни до повномасштабного вторгнення РФ в Україну було спонсування Росією антиукраїнського тероризму, а з 24 лютого 2022 р. ця форма поступилася місцем прямому бюджетному фінансуванню Росією її тероризму проти України. 2. Джерелом фінансування РФ її війни проти України на усіх етапах підготовки та ведення цієї війни було і залишається пряме бюджетне асигнування коштів її Державного бюджету, одержаних переважно за рахунок експорту енергоносіїв, в першу чергу нафти та газу.

Список використаних джерел:

1. Samuel P. *Huntington The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order*. USA. Simon & Schuster; an edition. 2011. 368 p.
2. Avriel G. Terrorism 2.0: The rise of the civilitary battlefield. *Harvard national security journal*. 2016. Vol. 7. № 1. P. 199–240.
3. Hilpold P. The fight against terrorism and SC Resolution 2178: Towards a more Hobbesian or a more Kantian international society? *Indian journal of international law*. 2015. Vol. 55. № 4. P. 535–555.
4. Богуцький П. Тероризм як антиправова соціальна практика. *Право України*. 2015. № 9. С. 90-95.
5. Громовенко К.В. Сучасні організаційно-правові засади протидії міжнародному тероризму з боку світової спільноти. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2021. Випуск 3(38). С. 94-101.
6. Резолюція 1373 (2001), ухвалена Радою Безпеки на її 4385-му засіданні, 28 вересня 2001 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_854#Text
7. Zadeh M.E., Sadeghi M.N., Babaee A.M. Analysis of international terrorism criminography in the event of September 11 th, 2001. *Journal of politics and law*. 2016. Vol. 9. № 2. P. 138–145.
8. Аль-Скейні та інші проти Сполученого Королівства, Європейський суд з прав людини, Велика палата (заява № 55721/07), 7 липня 2011 року. URL: <http://www.bailii.org/eu/cases/ECHR/2011/1093.html>
9. Galloway F. Anti-terrorism resolutions: The Security Council's threat to the UN system. *Journal of terrorism research*. 2011. Vol. 2. № 3. P. 105–125.
10. Резолюція 1456 (2003), ухвалена Радою Безпеки на її 4688-му засіданні, 20 січня 2003 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_b22#Text
11. Договір про заборону війни як засобу національної політики (Пакт Бріана-Келлога). Міжнародний документ від 27.08.1928. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_647#Text
12. Документ A/CN.4/L.2, Текст Нюрнберзьких принципів, прийнятих Комісією міжнародного права ООН, витяг з щорічника Комісії міжнародного права: 1950, т. II. URL: http://untreaty.un.org/ilc/documentation/english/a_cn4_l2.pdf
13. Зелінська Н.А. Політичні злочини в системі міжнародної злочинності. Одеса. Фенікс. 2003. 400 с.

14. Міжнародна конвенція про боротьбу з фінансуванням тероризму. Затверджена Резолюцією 54/109 від 9 грудня 1999 р. на четвертій сесії Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_518#Text
15. Закон України «Про ратифікацію Міжнародної конвенції про боротьбу з фінансуванням тероризму» № 149-IV від 12.09.2002 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/149-15#Text>
16. Горбулін В.П. Хроніки передбачень: 2006-2017. Харків. Фоліо. 2017. 256 с.
17. Світова гібридна війна: український фронт. За заг. ред. В. П. Горбуліна. Національний інститут стратегічних досліджень. Київ. НІСД. 2017. 496 с.
18. List of Gazprom's Subsidiaries. URL: <https://en-academic.com/dic.nsf/enwiki/7037037>
19. Об утверждении Энергетической стратегии России на период до 2020 года Распоряжение Правительства РФ от 28 августа 2003 года N 1234-п <https://docs.cntd.ru/document/901872984>
20. Michael R. Gordon, Bojan Pancevski, Noemie Bisserbe and Marcus Walker. Vladimir Putin's 20-Year March to War in Ukraine—and How the West Mishandled. It Washington and the EU vacillated between engagement and deterrence, as the Russian leader became more isolated and more obsessed. *The Wall Street Journal*. URL: <https://www.wsj.com/articles/vladimir-putins-20-year-march-to-war-in-ukraineand-how-the-west-mishandled-it-11648826461>
21. Шерр Дж. Жестокая дипломатия и мягкое принуждение: российское влияние за рубежом. Королевский институт международных отношений Chatham House, Центр Разумкова. Киев. Заповіт. 2013.
22. Послание Президента РФ Федеральному Собранию 25 апреля 2005 года. URL: <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:jjQjygzLr3wJ:https://rg.ru/sujet/1895/+&cd=4&hl=uk&ct=clnk&gl=ua>
23. COHEN: Putin's Valdai folly. Attacking the U.S. while standing on a shaky economy is unwise. *The Washington Times*. October 30, 2014. URL: <https://www.washingtontimes.com/news/2014/oct/30/cohen-putins-valdai-folly/>
24. Russia doubles fossil fuel revenues since invasion of Ukraine began. *The Guardian*. 27 April 2022. URL: <https://www.theguardian.com/world/2022/apr/27/russia-doubles-fossil-fuel-revenues-since-invasion-of-ukraine-began>